

Petőfi Sándor: *Nemzeti dal*

A/1. Petőfi Sándor

„Mondhatjátok az édesanyának, hogy legkedvesebb fia valahol messze meghalt. Nem hiszi el. S ha eszével nagysokára beletörődik is, szívében az első ellenkező hírre, a legképtelenebbre is fölébred a remény. A nemzet évtizedek múlva is lázképeket lát.” – írta Illyés Gyula író, költő Petőfiről szóló könyvében. Ebben a képben az édesanya a magyar nemzet, legkedvesebb fia pedig Petőfi Sándor. Bizony Petőfi a magyar nemzet közös emlékezete számára valóban nem egyszerűen egy költő a sok közül, még csak nem is egy a legjelentősebbek közül, hanem ő A KÖLTŐ. Az ő verseit ismerik legtöbben, az ő életéből szokás a legtöbbet tudni, róla született a legtöbb legenda, az ő alakját örökítették meg legtöbbször. Nem egyszerűen része a modern magyar nemzetnek és a nemzet közös gondolkodásának, hanem egyik megteremtője. A magyar hagyományban több száz éve kitüntetett jelentősége van az irodalomnak, s abban, hogy ez így történt, szintén kulcsszerepe van Petőfinek. Mert a magyar nemzeti összetartozást, a független Magyarország eszményét, a szabad Magyarország gondolatát ő fogalmazta meg a leghatározottabban és legvilágosabban. Felszólalt mindenfajta igazságtalanság ellen, kiállt a nemzet közös és az egyén személyes szabadságáért. Nem tűrt megalkuvást, nem tűrt kompromisszumokat. Szemében élet és költészet egy: saját személyes sorsával és halálával hitelesítette eszményeit.

Nagyon rövid életet élt: 1823-ban, a magyar reformkor hajnalán született, és 1849. július 31-én, a magyar szabadságharc végnapjaiban halt meg. Mindössze 26 éves volt, de teljes életművet alkotott. A magyar nemzeti ébredés idején a népköltészet hangját szólaltatta meg, ezzel az addig szűkebb nemzet fogalmát kitágította, és beemelte az egész magyar népet. Gyerekként és fiatalemberként hihetetlenül tág valóságismeretre tett szert, lakott sok faluban és városban, különböző iskolákban tanult, beutazta vagy bebarangolta az egész országot. Igazi költő volt: attól kezdve, hogy 19 éves korában nyomtatásban megjelent az első verse, hallatlanul termékenyen, sokat alkotott. Fiatalság, kirobbanó erő, jó humor, eredetiség, költői öntörvényűség jellemezte verseit. Romantikus volt, végtelenségben gondolkodott, és nagyon különböző hangszíneket tudott megszólaltatni. Ő mutatta meg a magyar tájat a költészetben; boldog szerelmi verseket alkotott; ő emelte be a népdalt és a népi műfajokat az irodalomba; ő teremtette meg a modern politikai lírát; ő fogadtatta el a költészethez méltó nyelvnek a köznyelvet; ő tette költői követelményekké a közvetlenséget, az élményszerűséget, a közérthetőséget; ő szabadította föl a költőket a kész formák követésének kötelessége alól. Ő teremtette meg mindannyiunk közös meséjét, a *János vitézt*, a humoros költészet remekét, *A helység kalapácsát*, a történelmi fejlődésbe és a forradalmi cselekvésbe vetett hit legszebb megfogalmazását, *Az apostolt*, és március 15-e indulóját, a *Nemzeti dalt*.

A/2. Nemzeti dal

Ha össze kellene foglalni, melyek a magyar nemzeti tudat számára legfontosabb versek, valószínűleg először a magyar reformkor két nagy nemzeti ódáját említenénk, Kölcsey Ferenc *Hymnusát* (1823) és Vörösmarty Mihály *Szózatát* (1836). Aztán az 1848-as forradalom indulóját, Petőfi Sándor *Nemzeti dalát* (1848), majd a forradalmat elsirató-éltető Arany János-balladát, *A walesi bárdokat* (1857). A huszadik századból három vallomást említenénk, Ady Endrétől *A föl-földobott kő* című verset (1909), József Attilától a *Hazámat* (1937), végül Radnóti Miklósnak a második világháború poklában írott versét, a *Nem tudhatom...* címűt (1944).

Amikor Petőfi a *Nemzeti dalt* fogalmazta, még nem tudta, hogy két nappal később Pesten kitör a forradalom. Verset írt, ügyelt minden szóra, rímre, ritmusra. Először leírta a kezdő szavakat: „Rajta magyar”, majd később változtatott rajta, így lett a vers kezdete „Talpra magyar”. Olyan erejű ez az indítás, hogy sokszor így is emlegetik a verset, egyszerűen *Talpra magyarként*. Hat versszakból áll, mindegyiket egy négysoros refrén zárja. Műfaja szerint politikai dal, közösségi ének, amelyben egy szónok beszél, s a tömeg visszhangozza a refrénben a választ. Keletkezése és funkciója alapján az alkalmi költészetbe tartozik, aktuálpolitikai jelentése és aktuálpolitikai funkciója volt.

Az első versszak felhívást tartalmaz a nemzethez, és felveti a vers alapkérdését: hajlandó-e fölkelni a nemzet a szabadság kivívása érdekében. A kérdés azonban nem marad nyitva, a refrén azonnal megadja a választ, és ezt a választ részletezi a többi versszak. A második a múltra tekint vissza, a harmadik és negyedik a jelen pillanatot részletezi, a az ötödik és hatodik a jövőről szól. Világos, átlátható és átélhető ellentétpárookra épül a vers: rab vagy szabad legyen-e a nemzet, a szabad és dicső múlt áll ellentétben a szolgai jelennel, az egyén pusztá élete áll szemben a nemzet becsületével, a kard a rablánccal, a dicső hír a gyalázattal, végül a boldog – mert szabadságban született – utódok tekintenek vissza a mártírhalált halt, bátor, hősiess forradalmárookra.

A vers a reformkor gondolatvilágában született: a régi magyar múltat szépnek tartja – éppúgy mint a *Hymnus* vagy a *Szózat* –, s ebből a hősi emlékből merít erőt a jelen harcaihoz. A nemzet közösségi létét és szabadságát minden egyéni ambíció fölé helyezi, a nemzetet tartja a legigazibb közösségnek. Egy szép jövő képét vázolja föl, és mellé nem rajzolja meg a nemzethalál máshol rendszeresen megjelenő, fenyegető rémképét. Azért nem, mert itt lelkesíteni akar, bátorítani, tettekre sarkallni. Nincs más alternatíva a versben, mint a kivívott szabadság.

A/3. A *Nemzeti dal* 1848 március 15-én

Ez a vers hangzott fel 1848. március 15-én, Pesten; ezt mondta el Petőfi a Pilvaxban ugyanaznap reggel („Én *Nemzeti dalomat* szavaltam el, riadó tetszéssel fogadtatott”); ezt kiáltotta el az orvosi egyetem udvarában; ezt követelték már a jogászok („énvelem elszavaltatták a *Nemzeti dalt*... fanatikus lelkesedéssel fogadták”), ez kelt szárnyra rövid idő alatt, és ezt nyomtatta ki a tizenkét ponttal együtt elsőnek a szabad sajtó. A közhit szerint a Nemzeti Múzeum lépcsőin is elhangzott, de ha ott nem is, másutt hallhatták épp elégszer: „Elmondtam először az ifjak kávéházában, azután a szeminárium terén... végre a nyomda előtt, melyet erőszakosan elfoglaltunk a hatvani utcában...”. Ezt követelte este a tömeg a Nemzeti Színházban („Petőfi *Nemzeti dalát* Egressy Gábor a színpadról szavalván el, a hatás oly nagyszerű és általános lön, mennél nagyobb a nemzet embereit e percig aligha lelkesíté” – *Társalkodó*, március 17.). A vers valósággal a forradalom egyik jelszava lett. Feljegyezték, hogy napokig szavalták, március tizenötödike után is („A kitétel: ‘Esküszünk, rabok többé nem leszünk’ mint polgári Miatyánk imádkoztatik.” – *Hazánk*, március 18.). Jókai aranyos ködfelhőbe burkolódzó emlékezése, az egykorú lapok lelkesülő vagy fanyar beszámolói, a kortársak későbbi, lehiggadt visszaemlékezései mind beszámolnak a költemény elemi hatásáról, arról, hogy a vers azonnal tömegerő lett, hogy a *Nemzeti dal* szavai teljesen azonosultak a forradalommal.

(Szabolcsi Miklós; 1975)

B/1. A *Nemzeti dal* mint szónoklat

Petőfi nyilván a vers megírásakor nagy tömegjelentben gondolkodik, amelyben a vers első négy sora a kérdés, az utolsó négy pedig a tömeg részéről felharsanó válasz. Nagy drámai párbeszéd ez, szónoklat, melyben a költő-népvezér teszi fel a kérdést, adja fel az alternatívát, és a nép, az őt hallgató tömeg felel. A nép részt vesz a versben, belejátszik a darabba, a legősibb közösségi művészet törvényei szerint. Hogy mindez nem irodalomtörténeti légvár, arról az egykorú folyóiratok, napilapok tanúskodnak, és a kortársak emlékeznek: „Petőfi Sándor elszavalá a *Nemzeti dalát*, melyet múlt számunkban szinte közöltünk – hol az ‘Esküszünk’ szavaknál a jelenlevők mindannyiszor megesküvének, hogy ‘Rabszolgák lenni nem akarnak.’” (*Nemzeti Újság*, március 17.). „A *Nemzeti dal* az utcán álló s éljenző tömeg közt szétosztatott, elszavaltatott, s refrénjét a sokaság utánadörgé fölemelt ujjakkal.” (*Társalkodó*, március 17.). Petőfi *Nemzeti dala* kétszer szavaltatott el a színpadról, és annak a versenként visszatérő esküszavait az egész közönség mindannyiszor felemelt ajakkal harsogá a szavaló Egressy Gábor után.” (*Honderű*, március 18.). „Valahányszor a strófák végszavait Petőfi nyomatékosan kiemelte, a tömeg feltartott kezekkel riadá az ‘Esküszünk’ szót. Este pedig az ‘Esküszünk!’ végszó önkéntelenül és megannyiszor egybehangzó lendülettel hangzott el minden ajakról, s még a szavaló körül állott, s énekre készülő színházi tagok is fölemelt karokkal esküvének hűséget a szabadság istenének.” (*Pesti Divatlap*, március 19.). Petőfi szavaival: „Én velem elszavaltatták a *Nemzeti dalt* ... fanatikus lelkesedéssel fogadták, s a refrainben előjövő ‘Esküszünk’-öt mindannyiszor visszaharsogta az egész sereg, mely a téren állt.”

(Szabolcsi Miklós; 1975)

B/2. A Nemzeti dal mint politikai dal

'Dal'-ról van szó. Abban az értelemben, ahogy a *Marseillaise* 'marsziliai dal' – induló, tehát együttesen énekelt kardal –, a 'dal'-nak nem a 'Lied', hanem a 'Chant' értelmében, az együttes éneklés, a felvonulás annyira XIX. századi, szinte operaszínpadra kívánkozó formájában. A *Marseillaise*, a *Carmagnole*, a beethoveni *Örömóda* ilyen 'dal'. S 'nemzeti' ez a dal, abban is, hogy az európai dalnak helyi, itteni, *itt és most* formája, s abban is, hogy egy öntudatra ébredt közösség első önkifejezése, önmegnyilvánulása. Ez a 'dal' egy politikailag most formálódó, nemzetté csak válni készülő nép nevében szól.

(Szabolcsi Miklós; 1975)

B/3. A szabadság pillanata

Március 15-én reggel a Pilvaxban néhány álmos ifjú lézengett, az eső esett, kevés volt a korán kelő; aki eljött, kávéját szürcsölte, biliárdozott, fecsegett. Petőfi *cselekedni* akart; néhányat az ifjak közül otthagyt a kávéházban, tartani vissza a közben érkezőket, nehogy elszéledjenek; ő néhányad magával elindult az esőben társakat keresni, felébreszteni a későn kelőket.

Akit lehet, harcra lelkesíteni.

Petőfi kezében a varázspálca: elszántság és akarat. Kísérete növekszik, jogászokhoz mennek, aztán az orvosegyetemre, elhangzik a *Nemzeti dal*, felolvassák a *Tizenkét pontot*: nő a lelkesedés. Valaki elkiáltja magát: menjünk a cenzorhoz, engedélyeztessük a *Nemzeti dal* kinyomtatását. Már indulnának. Természetes mozdulat, évszázados megszokottság: aki nyomdába menne, előbb a cenzorhoz indul.

S ekkor megszólal Petőfi, hangja harsog a fejek fölött: cenzorhoz pedig nem megyünk!

Fordult a kocka. Eddig: néhány ifjú összegyűlt, lelkesülten szavalt, éltette a forradalmat. Most: szembefordult a renddel, hatalommal. Aki két perccel korábban kivált a tömegeből, s hazament, kedélyes kávézgatás közben, pipafüstbe burkolózva mesélte családjának: egyetemisták jönnek-mennek az utcán, énekelnek, verseket szavalnak, köztük van Petőfi. És semmit nem tudott arról: történelmi pillanatot szalasztott el.

A forradalom pillanata: Petőfi kimondja a cenzúra eltörlését, törvénnyel, renddel, hatalommal fordul szembe. S akik körülötte vannak: követik.

A tél halott: nyomják a *Nemzeti dalt*.

(Szigethy Gábor; 1979)

B/4. Medve Gábor vitája Petőfi Sándorral

Medve az imádott Petőfijébe is belekötött ezzel. 'Sehonnai bitang ember' – azt mondd –, 'Kinek drágább rongy élete, mint a haza becsülete' – hülye vagy? Sándor? Mindenkinek drágább a rongy élete, mint a haza becsülete. Másodszor pedig, én sehonnai bitang ember vagyok. Ki nem az?

...

1956 október végén visszataláltunk a gyerekkorunkba. Én úgy jártam az utcákat, mint nyolc-tíz éves koromban. A város tündökölt a boldogságtól. Mindenkinek volt hova hazamenni, egyszerre csak. Medve már szerdán lerohant egy tankok ellen vonuló menet elé, ordított velük: 'Megőrültetek? Mindenki elfelejti, hogy ti egy gyáva csürhe vagytok?' Magánkívül volt, ragyogott, hogy Petőfi nyert, és ő veszett.

...

Petőfi Medvének mindene volt. Talán ezért, kitartott a lehülyézése mellett. Először is, mindenkinek drágább a rongy élete, mint a haza becsülete – vagy mint bármi más ily elvont, absztrakt akármije. Azonkívül ő, Medve Gábor, ő is sehonnai bitang ember – ki nem az? A nagy semmiből jövünk és a még nagyobb sehonnába távozunk. Hogy választhatunk, rabok legyünk-e vagy szabadok – ez lélektanilag, reálpolitikailag és filozófiailag éppolyan hülye feltevés, mint a többi.

Márta védte Petőfit, az egész vádtömeg-vonalon, és az utolsó vádpontra azzal vágott vissza, hogy ez – meg a többi is – nem politikai vagy filozófiai, hanem költői feltevés. Medve váratlanul meghátrált. Nevetett. Felvidult.

'Jó. Mi magyarok – azt mondja – megalkuvó, gyáva csürhe vagyunk. Amilyen, gondolom, a többi nép is. Nekem felebarátaim, és helyes, jól teszik, ha vigyáznak a rongy életükre. Egyebük nincs. Nem kell kockáztatni, fejjel menni a falnak, a biztos leveretésnek. Túl kell élni – ez a dolgunk.'

...

56-ban, október 25-én déltájt Medve dűnnyögött valamit, hogy neki, speciel, ezt nem lehet elég közelről nézni – Sándor miatt. Ahogy Márta mondta egyszer: Petőfinek ez nem politikai, hanem költői feltevése. Amivel Sándor nyert. Csak menjen ki az utcára, csak nézzen ki az ablakon. A rongy, a talán túlságosan ronggyá vált élete – senkinek sem drágább, mint a haza absztrakt becsülete. Mennek együtt vagy külön, mély, boldog nyugalommal neki a tankoknak, a rájuk célzó ágyúknak, gépfegyvereknek. Semmi nem drágább nekik, mint a visszanyert emberi méltóságuk.

(Ottlik Géza: *Buda*; 1958-1990)

B/5. Közhely és költészet

A nagy gyermek, a nép úgy érzi, nem kell tanulnia ezt a tüzes rigmust: szívből írták. Boldogan szavalják, szajkolják, úton-útfélen. Ha szétszedjük, és a próza nyelvére fordítjuk, e rímes sorokban is közhelyek tucatját találjuk. Már a kezdő sorok:

Talpra magyar, hí a haza

– úgy hatnak prózában, mint valamely tornaünnepély nyitánya. A folytatás:

Itt az idő, most vagy soha

– diákkorunk langaméta-versenyeinek felbuzdult hangulatát idézik. A kérdés, melyet a költő e válságos órában nemzete elé tár –

Rabok legyünk, vagy szabadok?

– férfias nyíltsággal és nem éppen újszerű fogalmazásával úgy hat, mint egy képviselői kortesbeszéd sallangos-szalagos vezértétele. Könnyűszavú politikusok szokása, hogy a tömeget, melynek nem annyira értelmét, mint inkább indulatait akarják meghódítani, ilyen klasszikus egyszerűséggel fogalmazott kérdésekkel szorongatják. Általában ritkán esik meg az emberi fajta történetében, hogy egy tömeg, melyet a nemzeti vagy a szociális szabadság eszméi hevítenek, a kérdésre, melyet egy költő vagy népszónok hasonló tömör egyszerűséggel fogalmaz meg, tagadólag feleljen, s a szabadság helyett a rabságot követelje, tömlöccel, cenzúrával, száraz kenyéren és vízen. Mindez, prózában, parasztfogás, annál is rosszabb: politikai közhely.

S a vers mégis gyűjt, pontosan úgy, mint az időzített bomba: a lélek, melybe e szavak hulltak, a megrendítő élmény hatása után kezd csak ocsúdni. A veszélyek pillanataiban a nemzet ezzel a rigmusos bátorítással biztatja magát. Öreg emberek imakönyvükbe préselik a *Nemzeti dal*, a szabad sajtó első példányának gyűrött röplap-példányát, gyermekek szavalják úton-útfélen, delnők és népfiai betéve tudják, s őszinte pátosszal visszhangozzák. A vers e hónapokban mindig kéznél van, mikor a magyar csüggedni készül. E patetikus, kiszámított sorok úgy élnek a nemzet eszméletében, mint egy világi miatyánk igéi, egyfajta pogány imádság vallásos értelmű szavai.

(Márai Sándor; 1943)

B/6.

Petőfi Sándor: *A márciusi ifjak*

Szolgaságunk idejében
Minden ember csak beszélt.
Mi valánk a legelső, kik
Tenni mertünk a honért.

Mi emeltük föl először
A cselekvés zászlaját,
Mi riasztók föl zajunkkal
Nagy álmából a hazát!

A földet, mely koporsó volt
S benn egy nemzet a halott,
Megillettük, és tizennégy
Miljom szív földobogott.

Egy szóvá s egy érzeménnyé
Olvadt össze a haza,
Az érzélem 'lelkesülés'
A szó 'szabadság' vala.

(1848 június)

B/7. A nemzetegyesítő refrén

A remekszerkezetű vers hat szakaszában úgy fut az egyirányú indulat, mint egy hat-törésű villám. A bojtárok tan nem értették pontosan benne a hazát, a régi kardot. De bizonyára értették pontosan benne a virtust: a haza előfeltételét, s elhihetjük, hogy az ismétlődő refrén végül az ő szájukat is kinyitotta; a refrén első sora páratlanul szerencsés: az úr ajkán áhítat, a parasztén káromkodás; soha ilyen párosítást egy haza megteremtésére:

A magyarok istenére

Esküszünk –

S a vers szinte szája rágja:

Esküszünk, hogy rabok tovább

Nem leszünk!

Ez a veszélyes erejű tömeg áramlott a városháza elé, aztán a helytartó budai székházához.

(Illyés Gyula; 1936)

B/8. Lapok Petőfi Sándor naplójából

Pest, március 15. 1848

Üdvez légy születésed napján, magyar szabadság! először is én üdvezellek, ki imádkoztam és küzdöttem érted, üdvezellek oly magas örömmel, amilyen mély volt fájdalmam, midőn még nélkülöztünk tégedet!

Oh szabadság, édes kedves újszülött, légy hosszú életű e földön, élj addig, míg csak él egy magyar; ha nemzetünk utolsó fia meghal, borulj rá szemfedő gyanánt... s ha előbb jön rád a halál, rántsd magaddal sírodba az egész nemzetet, mert tovább élnie nélküled gyalázat lesz, veled halnia pedig dicsőség!

...

Késő éj van. Jó éjszakát, szép csecsemő... szép vagy te, szebb minden országbeli testvéreidnél, mert nem fürödtél vérben, mint azok, téged tiszta örömkönnnyek mostak; és bölcsőd párnái nem hideg, merev holttestek, hanem forró, dobogó szívek.

Pest, március 17. 1848

A nemzeti dalt két nappal előbb, március 13-án írtam, azon lakomára, melyet az ifjúság március 19-én akart adni, mely azonban az eddigi események következtében szükségtelenné válván, elmarad. Míg én az egyik asztalnál a nemzeti dalt írtam, feleségem a másik asztalnál nemzeti fejkötőt varrt magának.

A kávéházban azt határoztuk, hogy sorra járjuk az egyetemi ifjúságot, s majd teljes erővel kezdjük meg a nagy munkát. Először az orvosokhoz mentünk. Szakadt az eső, amint az utcára léptünk, s ez egész késő estig tartott, de a lelkesedés olyan, mint a görögtűz: a víz nem olthatja el.

Az orvosi egyetem udvarában ismét fölolvasta Jókai a proklamációt és én elmondtam a nemzeti dalt. Innen a mérnökökhöz, ezektől a szemináriumba a jogászokhoz vonult a számban és lelkesedésben egyaránt percenként növekedő sereg. A szeminárium csarnokában élénk állott egy professzor, és ezt mondta nagy pátosszal:

– Urak, a törvény nevében...

Többi szavait elnyelte a sokaság mennydörgő kiáltása, s a tisztelt tanár többé nem juthatván szóhoz, szépen elkotródott. A jogászok rohantak ki az utcára, hogy velünk egyesüljenek.

...

Délután három órára gyűlést hirdettünk a múzeum terére, s a sokaság eloszlott.

A szakadó eső dacára mintegy 10 000 ember gyűlt a múzeum elé, honnan közhatározat szerint a városházához mentünk, hogy a tizenkét pontot magokénak vallják a polgárok is, s velünk egyesüljenek. A tanácsterem megnyílt, s megtelt a néppel, először. Rövid tanácskozás után a polgárság nevében aláírta a polgármester a tizenkét pontot, s az alant álló sokaságnak az ablakból lemutatta. Óriási kitörése a lelkesedésnek...

B/9. Kronológia

I. Történelmi események 1848 tavaszán

Március

1. A párizsi forradalom híre elérkezik Pozsonyba.
3. Kossuth a pozsonyi országgyűlésen összefoglalja a fő követeléseket.
11. Pesten a fiatalok elkészítik a 12 pontot és megkezdik a 19-i rákosi tömeggyűlés szervezését.
13. Bécsben kitör a forradalom.
15. Forradalom Pesten. Az országgyűlés küldöttsége Bécsbe érkezik.
16. Pesten megkezdik a nemzetőrség szervezését. Bécsben a császári udvar elfogadja a magyar országgyűlés legfőbb követeléseit.
18. A pozsonyi országgyűlés megszavazza a jobbágyszabadítást. Pesten felfegyverzik az első 1500 nemzetőrt.
28. A király megtagadja a független magyar kormánytól a jobbágyszabadításról szóló törvénycikk szentesítését.
- 30-31. Tömeggyűlések Pesten. Pozsonyban az országgyűlés visszaveti a királyi leiratot. A király jóváhagyja a független magyar kormányról szóló törvényjavaslatot.

Április

7. Megalakul a Batthyány-kormány.
11. A király szentesíti a Pozsonyban megalkotott törvényeket (áprilisi törvények), és berekeszti az utolsó rendi országgyűlést.

II. Petőfi Sándor életének eseményei 1848 tavaszán

Február

1. Megjelenik az *Összes Költemények* második kiadása.

Március

13. Megírja a *Nemzeti dalt*.
15. Forradalom Pesten; a forradalom vezéralakja és szimbóluma lesz.
19. Pest városa díszpolgárnak választja.
21. A pesti nemzetőrség főhadnagya lesz.
- 27-30. Megírja *A királyokhoz* című versét, amely megjelenése után nagy botrányt okoz. Megkezdődik politikai elszigetelődése.

Április

Az *Életképek* című folyóirat társszerkesztője lesz.

Május

1. Megjelennek naplójegyzetei *Lapok Petőfi Sándor naplójából* címmel.

Június

Kövétté jelölteti magát Szabadszálláson, majd megbukik a választásokon.

III. Március 15-e eseményei

Dél előtt 8 óra: Az előző este kitűzött gyülekezési időpont a Pilvaxban.

8 óra után: A Pilvaxban Petőfi először szavalja el a *Nemzeti dalt*.

1 / 4 9 és 1 / 2 9 között: Indulás az orvosi egyetemre, Petőfi ismét elszavalja a *Nemzeti dalt*.

10 óra: A mérnök- és jogászhallgatók csatlakozása az Egyetem téren, Petőfi harmadszor is elszavalja a *Nemzeti dalt*. A tömeg a Landerer-nyomdához vonul.

1 / 2 11 körül: A lefoglalt gépeken megkezdik a 12 pont és a *Nemzeti dal* kinyomtatását.

1 / 2 12: A tömegnek Petőfi negyedszer is elszavalja a *Nemzeti dalt*, kezében a kinyomtatott példánnyal.

1 / 2 1 tájban: A tömeg eloszlik. Petőfi az író társaival együtt végigjárja a szerkesztőségeket, a sajtószabadság hírével a cenzúra mellőzésére biztatja azokat.

Délután 3 óra: A Múzeum-kertben népgyűlést tartanak. Hat fős bizottság megy a városi tanácshoz, Petőfi tagja lesz.

4 óra tájban: A városházán 13 fős Közbátorsági Választmányt választanak, Petőfi ennek is tagja lesz.

5 óra körül: A Közbátorsági Választmány kb. 20.000 fős tömeg kíséretében elindul Budára, a helytartótanácsához, követelve a cenzúra eltörlését, Táncsics Mihály szabadon bocsátását és a katonai beavatkozás megakadályozását.

7 és 1 / 2 8 között: A tömeg visszaindul a kiszabadított Táncsiccsal Pestre.

8 óra után: Díszelőadás a Pesti Magyar (Nemzeti) Színházban.

10 óra: A városházán megkezdik első tanácskozását a Közbátorsági Választmány.

B/10. Rajta, magyar!

Itt van mindjárt az első szó. Van-e még magyar vers, sőt, van-e még vers a világon, amelyik a *talp* szóval kezdődik? Meg is lehetett annak idején a maga megbotránkoztató-felvillanyozó szenzációja, és némi enyhe sokkhatását észrevétlenül még mi is érezzük, holott mi már el se tudjuk képzelni, hogy másképp is lehetett volna mondani. Petőfi számára egyáltalában nem volt ilyen magától értetődő, távolról sem spontánul választotta ezt a szót, hiszen tudjuk, hogy eredetileg így kezdte a verset: „rajta, magyar”, de később áthúzta az első szót, és föléje írta, hogy „talpra”. Általában, azt hiszem, a *Nemzeti dalt* több mesterségbeli éberséggel írta, mint egyéb verseit, pedig különben is az a gyanúm, hogy tudatosabban írt, mint azt róla feltételezni szokás.

A vers pattogó ritmusa feszesre húzott ősi nyolcasokból áll: közkeletű, népi ütem volt ez Petőfi korában. De amikor már ebbe a pattogó ritmusba belefeledkeznénk, minden szakasz végén megszakítja ezt az egyöntetűséget a refrén második és negyedik, csonka sorának („esküszünk – nem leszünk”) kemény három szótagja. A ritmikai feszességet biztosítja, hogy a *Nemzeti dalban* a magyar nyolcasok nagyon élesen válnak ketté két hangsúlyos négyessé – ez a határozott sormetszet az egész versben mindössze kétszer mosódik el –, sőt, sokszor fordul elő, hogy a négyesek is két önálló taggá feleződnek.

...

Ilyesféle zseniális megfogalmazás a *Nemzeti dal* harmadik sorának kérdése. Már az úrbéri váltság, vagy akár a királyság vagy köztársaság kérdésében megoszlottak volna a vélemények március tizenötödikén, még azok között is, akik a Nemzeti Múzeum előtt a *Talpra magyart* hallgatták. De arra a kérdésre, hogy „rabok legyünk vagy szabadok”, nincs kétféle válasz: senki se felelné, hogy legyünk csak rabok.

Hasonló találat az eskü-refrénben: „a magyarok istenére esküszünk”. Itt aztán nem lehetett különbség katolikusok és protestánsok, de még hívők és ateisták között sem – mert úgy gondolom, utóbbiak is szép számmal akadhettek a Nemzeti Múzeum előtti hallgatóságban: a magyarok istenében mindenki megegyezhetett.

(Vas István; 1973)

Képek

A oldal:

1./ A *Nemzeti dal* kézirata

?

2./ A *Nemzeti dal* kinyomtatott példánya

Keresztury Dezső: A magyar irodalom képeskönyve. Magyar Helikon – Móra Ferenc Könyvkiadó, Bp. 1981. 170.p. 1. sz. (bal felső) kép.

3./ Petőfi Sándor arcképe – dagerrotípija

Simon Mihály: Összehasonlító magyar fotótörténet. 2000. Magyar Fotográfiai Múzeum. 18.p.

B. oldal:

1./ Orlai Petrich Soma: *Petőfi arcképe*

Keresztury Dezső: A magyar irodalom képeskönyve. Magyar Helikon – Móra Ferenc Könyvkiadó, Bp. 1981. 166.p. 1. sz. (bal felső) kép.

2./ Preiszler József: *A Pilvax kávéház*

Keresztury Dezső: A magyar irodalom képeskönyve. Magyar Helikon – Móra Ferenc Könyvkiadó, Bp. 1981. 166.p. 2. sz. (jobb felső) kép.

3./ Barabás Miklós: *Vasvári, Jókai és Petőfi a nyomda előtt*

Kerényi Ferenc: PS és kora, 95.p. felső kép

4./ Pest-Buda térképe 1848. március 15-e eseményeivel

Kerényi Ferenc: PS és kora, 96.p.

Források:

Illyés Gyula: Petőfi. Bp. 1952. Szépirodalmi Könyvkiadó.

A/1. – 323.p.

B/7. – 253.p.

Szabolcsi Miklós: Petőfi Sándor: Nemzeti dal. Miért szép? A magyar líra Csokonaitól Petőfiig. Szerk. Mezei Márta és Kulin Ferenc. Bp. 1975. Gondolat.

A/3. 467-468.p.

B/1. 472-473.p.

B/2. 469.p.

B/3. Szigethy Gábor: Shakespeare-t olvasó Petőfi. Bp. 1979, Magvető.

169-170.p.

B/4. Ottlik Géza: Buda. Bp. 1993. Európa.

85., 236., 273-274., 275., 277.p.

B/5. Márai Sándor: Ihlet és nemzedék. In: Petőfi Sándor. Válogatta és szerkesztette Margócsy István. Magyar Szabadelvűek. Bp. 1998. Új Mandátum.

242-243.p.

B/6. Petőfi Sándor: A márciusi ifjak. Petőfi Sándor összes költeményei. Bp. 1972. Szépirodalmi.

935.p.

B/8. Lapok Petőfi Sándor naplójából. In: Petőfi Sándor. Válogatta és szerkesztette Margócsy István. Magyar Szabadelvűek. Bp. 1998. Új Mandátum.

142-146.p.

B/9. A kronológiák:

I. Márkus István: Forradalom és szabadságharc 1848-1849. Bp. 1968. Móra.
154.p.

II. Margócsy István: Petőfi Sándor. Kísérlet. Bp. 1999. Korona. 248.p.

III. Kerényi Ferenc: Petőfi Sándor és kora. Bp. 1988. Unikornis. 94-95.p.

B/10. Vas István: Megannyi adu. A *Nemzeti dal*ról. In: Vas István: Az ismeretlen isten. Tanulmányok 1934-1973. Bp. 1974. Szépirodalmi.

991-993.p.